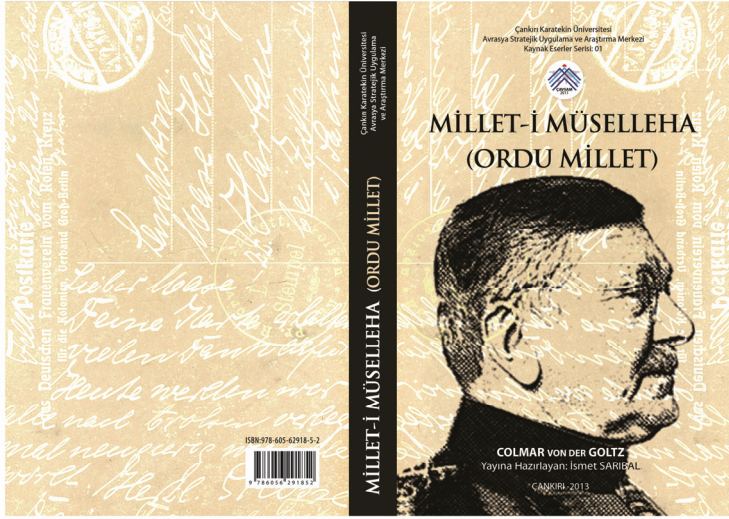

KİTAP TANITIMI

Colmar Von Der Goltz, *Millet-i Müselleha* (Ordu Millet), Yay. Haz. İsmet Sarıbal, Çankırı Avrasya Stratejik Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kaynak Eserler Serisi:1, Çankırı, 2013.

Galip ÇAĞ*

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılı büyük dönüşüm ve değişimlerin gölgesinde geçmiştir. Askeri, siyasi ve ekonomik gerilemenin çözüm arayışlarına paralel olarak ülkede yarattığı istikrarsız hal ve buna bağlı gelişen menfi durum devletin birçok defa kendini yenileme zorunluluğunu ortaya koydu. Bilhassa II. Mahmut dönemi ile birlikte her açıdan kendi hissettiren bu yenilenme sürecinde askeri yapı ve dolayısıyla ordu, baştan aşağıya yenilendi. Hem zihni hem de lojistik manada gerçekleşen bu yenilenme o güne dek var olan kavramsal içeriğe de tesir etti şüphesiz. İşte bu değişim en önemli aktörlerinden biri de tarihlerimizde Golç Paşa olarak da bilinen Colmar Von Der Goltz'dur.

* Yrd. Doç. Dr., Karatekin Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü,

Colmar von der Goltz Kimdir?

Doğu Prusya'nın Bielkenfeld (şimdi Rusya'da Ivanovka, Kaliningrad) kentinde doğdu. Kutülamare Kuşatması sırasında tifüs'e yakalanarak Bağdat'ta vefat etmiştir.

Von der Goltz 1861 yılında Prusya Ordusuna katıldı. Subay olarak değişik birliklerde bulunduktan sonra, 1878-1883 arasında Berlin'deki askeri akademi'de hocalık yaptı. "Silahlanan Millet" adlı kitabını 1883 yılında bastırıldı. Haziran 1883'te Binbaşı rütbesindeyken askeri müşavir olarak Osmanlı Ordusuna katıldı.

1878'de Osmanlı İmparatorluğu'nun hezimetleriyle sonuçlanan 93 Harbinden sonra, Sultan II. Abdülhamit Rus yayılcılığına karşı Osmanlı Ordusu'nun modernleşmesi gerektiğini anladı ve bu yayılcılıktan etkilenen bir diğer ülke olan Almanya ile işbirliğine karar verdi. Baron Von der Goltz da bu vesileyle II. Abdülhamit döneminde başlayan Ordu'yu modernleştirme çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla bir Alman askeri heyetiyle İstanbul'a geldi. Von der Goltz, askeri okullarda köklü reformlar gerçekleştirip genç subayların yetiştirilmesi için önkoşulları oluşturdu. Ancak bununla birlikte von der Goltz, Türk generallerinin günümüze kadar dayanan, herkesten daha modern yöntemlerle eğitilmiş olma ve en yeni askeri teknolojileri takip etme bilincinin temel taşı oluşturdu. Mamafih, Prusya geleneğinin bir diğer temeli olan askerlerin sivil siyasete karışmama prensibini aşılamağa başarılı olamadığı Bâb-ı Âli Baskını ile ortaya çıktı.

Ordunun von der Goltz tarafından yeniden yapılandırılmasıyla birlikte Osmanlılar, Krupp ve Mauser gibi Alman şirketlerine ilk kapsamlı silah siparişlerini verdiler. Von der Goltz, Almanya'nın ve Osmanlı Devleti'nin Doğu'daki nüfuzunu garantilemek için Bağdat tren yolunun inşa edilmesini de destekledi. Bu fikir, yeni pazarlar bulmak için tren yollarının yapılmasını destekleyen Alman ekonomisinin çıkarlarıyla da örtüşüyordu. 1888 yılında Sultan II. Abdülhamit, Bağdat tren hattı inşaatı lisansını, Alman Bankası *Deutsche Bank* tarafından yönetilen bir Alman şirketler birliğine verdi.

Osmanlı Ordusunun modern silahlar kullanmaya başlaması, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşında hemen semeresini gösterdi. Osmanlı Ordularının Atina'yı tekrar ele geçirmelerine, sonradan bolşevikler tarafından ailesiyle birlikte katledilecek olan son Rus Çarı II. Nikolay'ın Sultan II. Abdülhamit'e haber göndererek, eğer derhal ateş-kes sağlanmazsa Rus Ordularının Erzurum'a hücum edeceğini bildirmesi engel oldu.

1897 yılında Korgeneral rütbesiyle Almanya'ya geri dönen Goltz Paşa, 1908 yılında tekrar Osmanlı Ordusu'na döndü ve 1911 yılında Mareşal rütbesini alarak Osmanlı ordusunun Kurmay Başkan Yardımcılığına kadar yükseldi. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Ağustos 1914'te Almanya'ya döndü ve işgal edilen Belçika'nın askeri valiliğine tayin edildi. Sivil nüfusun direncinin kırılması görevinden memnun olmayan Goltz, isteği üzerine Kasım 1914'te Sultan V. Mehmet'in kurmay başkanı olarak İstanbul'a gönderildi.

Mısır'daki İngiliz Ordusuna karşı Osmanlı ve Alman ordularının birlikte hücum etmesi fikrini Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Osmanlı Orduları Komutanı Otto

Liman von Sanders'e beğendiremeyen Goltz Paşa'ya Irak'taki 6. Ordu komutanlığı verildi.

Sir Charles Townshend'in komuta ettiği İngiliz Mezopotamya ordusunu 22 Kasım 1915'te Basra'nın kuzeyinde Tesiphon harabeleri yakınında durduran 6. Ordu, 8 Aralık'ta bu kuvvetleri Kut'ül Amere'de kuşatma altına aldı. Bu orduyu kurtarmak için gönderilen İngiliz birliklerini de püskürten Halil Kut Paşa komutasındaki Osmanlı 6. Ordusu, 143 gün süren kuşatma sonunda Britanya İmparatorluğu'nun Mezopotamya Ordusunu 29 Nisan 1916'da teslim aldı. Bu olay, İngiliz tarihçileri tarafından kendi tarihlerinin en büyük askeri hezimetini olarak değerlendirilmektedir.

Mareşal von der Goltz, planladığı zaferi göremeden, 19 Nisan 1916'da Bağdat'ta yakalandığı tifüs hastalığı nedeniyle oluşan yüksek ateş sonucu vefat etti. Son vasiyeti, bir Türk ve bir Alman bayrağıyla İstanbul'un Tarabya semtinde bulunan Alman askeri mezarlığında defnedilmekti.

Baron von der Goltz, bir diğer Prusyalı General olan Carl von Clausewitz'den sonra Dünya'da eserleri en çok okunan ve referans verilen askerdir.

Millet-i Müselleha ya da Ordu Millet

Hatime ile birlikte 7 bölümden müteşekkil olan eserde Goltz'un yoğun olarak ortaya koyduğu Millet-i Müselleha kavramı o gün için ciddi bir tartışma konusu olmuş ve dahi oldukça militarist bir algı olarak eleştirilmiştir. Aslında Goltz'un Millet-i Müselleha kavramıyla ifade etmek istediği "*silahaltındaki halk*" ve "*halk ordusu*" kavramıydı. Bu kavram ilk defa Fransız İhtilali sonrası ortaya atılmıştı. İhtilal sonrası Fransa, o güne kadar başka bir Avrupa ülkesinde görülmemiş büyüklükte, 850.000 kişiden oluşan bir ordu meydana getirmişti. Askerlik zorunlu idi. Subaylar liyakatlerine göre terfi ediyordu. İnandıkları bir dava etrafında birleşmiş Fransız yurttaş ordusu karşısında askerlerinin yarısı serflerden oluşan, ait oldukları siyasal sisteme bağlılık duygusu olmayan diğer imparatorluk orduları hüsrana uğramıştı.

Fransızların bu başarısı diğer ülkelere rol model teşkil etti. XIX. Yüzyılın başından itibaren Avrupa'daki paralı askerlik esasına göre kurulmuş imparatorluk orduları, yerlerini zorunlu askerlik esasına göre kurulan millî vatandaş ordularına bırakmaya başladı. Bu ordular uluslaşmanın hem sonucu hem de aracı oldu. Goltz, Millet-i Müselleha ile halkın militarize edilmesini kastetmiyordu.

Büyük ordulara da taraftar değildi. Teknolojinin gelişimiyle birlikte küçük, profesyonel ve eğitilmiş orduların, büyük ve vasıfsız ordulara karşı üstünlük sağlayacağına inanmaktaydı. Ancak henüz bu yol ayrımına gelmediğini düşünmekteydi. Yaşanması kuvvetle muhtemel bir dünya harbinin büyük kuvvetlerle ve geniş alanlarda gerçekleşeceğini öngören Goltz, bir müddet daha büyük orduların teşkiline devam edilmesi gerektiği kanaatindeydi.

Bununla birlikte büyük çapta profesyonel bir ordunun ülke ekonomisine hatırı sayılır bir yük getireceğini de biliyordu. Goltz'a göre bu noktada yapılacak iş profesyonel çekirdek kadronun vatandaş askerlerle (*citizen soldier*) desteklenmesiydi. Bu da "*silahaltındaki halk*" demekti. Millet-i Müselleha'nın

önemi Goltz'un fikirlerinin Osmanlı askerî elitleri arasında ne kadar kabul gördüğüyle ilgilidir. Hatırat ve askerî okulların ders müfredatlarına bakılacak olursa Kazım Karabekir gibi bazı entelektüel subaylar dışında Goltz'un adının pek anılmadığı görülür. Fakat adının doğrudan verilmemesi Goltz'un fikirlerinin, Osmanlı askerî elitleri üzerinde ahlaki ve felsefi açıdan bir tesiri olmadığını göstermez. Nitekim bu hususta Hasan Ünder' in yaptığı araştırma oldukça ilgi çekicidir. Ünder, araştırmasında Atatürk'ün genç neslin eğitime önem verdiğini ve bu hususta özellikle *Tarih* ve *Yurttaşlık Bilgisi* dersleri üzerinde hassasiyetle durduğunu belirtir. Bu bağlamda *Medeni Bilgiler* adı altında iki cilt halinde yayınlanan ve Kemalizm'in ana kaynaklarından biri olarak gösterilen kitabın Atatürk tarafından yazıldığını ya da yazdırıldığını kaynaklarıyla ortaya koyar. Ünder, *Medeni Bilgiler* kitabının *Askerlik Vazifesi* başlıklı bölümünün neredeyse tamamının Millet-i Müselleha'dan bazen kelimesi kelimesine, bazen özetlenerek bazen de sadeleştirilerek alındığını örnekler göstererek ispatlar. Goltz'un Türk-Alman ilişkilerinin seyrine önemli katkısı olmuştur ve fikirleri -içerisinde cumhuriyetin kurucu kadrosunun da yer aldığı- son dönem Osmanlı subayları üzerinde etkili olmuştur. Goltz, Türk siyasetine Millet-i Müselleha ya da Ordu Millet olarak anılan kavramın yerleşmesini de sağlamıştır. Fakat Millet-i Müselleha önemine rağmen bugüne kadar ne Almanca aslından tercüme edilmiş ne de Osmanlıcasından günümüz harflerine aktarılmıştır. Bu çalışmanın ortaya konulmasındaki temel etken de bu noktada görülen eksiklik olmuştur.

Millet-i Müselleha günümüz harflerine aktarılırken metin üzerinde herhangi bir sadeleştirme yapılmamış, metnin aslına sadık kalınmıştır. Mümkün olduğunca okumayı zorlaştıran transkripsiyon işaretleri kullanılmamıştır. Bu noktada orijinal metin içerisinde yer alan ve günümüzde Türkçe imlaları kullanımda olan kelimeler Türk Dil Kurumu'nun *Güncel Türkçe Sözlüğü*'ndeki imlaları esas alınarak verilmiştir. Metin içerisinde yer alan özel isimler ve yer adları da Millet-i Müselleha'nın *The Nation in Arm* adıyla 1887 yılında yayınlanan İngilizce çevirisi esas alınarak verilmiştir.